

บทที่ 5

ประวัติชีวิตและผลงานของศาสตราจารย์สนั่น ปัทมะทิน

จากที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 เรื่องพัฒนาการของการถ่ายภาพในสังคมไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้เห็นบริบททางสังคมและปัจจัยแวดล้อมซึ่งจะส่งผลกระทบต่อบทบาทของศาสตราจารย์สนั่น ปัทมะทิน ในด้านการทำงานที่เกี่ยวกับภาพถ่ายและภาพยนตร์ ในบทนี้จะให้ข้อมูลในเรื่องประวัติชีวิต และผลงานของศาสตราจารย์สนั่น ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นภาพของศาสตราจารย์สนั่น ได้ชัดเจนขึ้น และเพื่อที่จะประกอบกับข้อมูลในเรื่องบริบททางสังคมและปัจจัยแวดล้อม จะทำให้เห็นเหตุและผลในการแสดงบทบาทของศาสตราจารย์สนั่น ได้ดียิ่งขึ้น

ศาสตราจารย์สนั่น ปัทมะทิน เป็นชาวจังหวัดนนทบุรีโดยกำเนิด เกิดเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2456 ที่บ้านในคลองบางชื้อบน ใกล้กับวัดท้ายเมือง จังหวัดนนทบุรี บิดาคือ หลวงมหาสวัสดิ์ภิบาล (สิงโต ปัทมะทิน) มีอาชีพรับราชการเป็นนายอำเภอ มารดาคือ นางหรร่วม (สุขก้อน) ปัทมะทิน มีอาชีพเป็นชาวน ทำสวนทุเรียน สวนมะพร้าว มีรายได้จากการเก็บของสวนขาย นอกจากนี้ยังมีอาชีพให้กู้เงิน จัดว่าฐานะทางบ้านของศาสตราจารย์สนั่น ปัทมะทิน อยู่ในชั้นร่ำรวยมีอันจะกิน และจากการที่บิดารับราชการเป็นนายอำเภอ และมารดาเป็นชาวนฐานะดี ก็อาจถือได้ว่า ศาสตราจารย์สนั่น ปัทมะทิน เป็นบุตรผู้มีฐานะอยู่ในชั้นร่ำรวยคนหนึ่งในแถบคลองบางชื้อบน

ศาสตราจารย์สนั่น ปัทมะทิน เป็นบุตรคนที่ 5 ในจำนวนพี่น้อง 8 คน ชาย 4 คน และหญิง 4 คน ได้แก่

1. ประสบ ปัทมะทิน (ชาย)
2. พ.ต.อ. ประสงค์ ปัทมะทิน
3. ประยงค์ ปัทมะทิน (หญิง)
4. ประดับ ปัทมะทิน (หญิง)
5. ศาสตราจารย์สนั่น ปัทมะทิน
6. ประสาน ปัทมะทิน (ชาย)
7. ประจวบ ปัทมะทิน (หญิง)
8. ประภาส ปัทมะทิน (หญิง)

ชีวิตวัยเด็ก

ในวัยเด็กเมื่อ ศาสตราจารย์สนั่น มีอายุเพียง 4-5 ขวบ ด้วยความเลื่อมใสในคำว่า เป็นเด็กวัดและคิดว่าการเป็นเด็กวัดหมายถึงการเป็นเด็กดี และบ้านอยู่ใกล้กับวัดท้ายเมือง ศาสตราจารย์สนั่น จึงได้เข้าไปขออาศัยอยู่กับพระที่วัด ด้วยต้องการจะเข้าไปเป็นลูกศิษย์พระ แต่ได้ถูกลูกศิษย์วัดที่เป็นลูกศิษย์ประจำกีดกัน ศาสตราจารย์สนั่น จึงไม่ได้เป็นลูกศิษย์ในสังกัดพระองค์ใด แต่ได้เข้าไปกินนอนอยู่ที่วัด เป็นศิษย์วัดและคอยช่วยลูกศิษย์พระที่กลับจากตามพระไปบิณฑบาตบนของขึ้นจากเรือ และก็ได้ร่วมรับประทานอาหารกับลูกศิษย์พระเหล่านั้น

จากการที่ได้เข้าไปเป็นเด็กวัดนี้เอง ทำให้ ศาสตราจารย์สนั่น ได้เรียนรู้ ก ไก่ ข ไข่ จากพระที่วัด แต่ก็เป็นการเรียนแบบบังเอิญคือ ศาสตราจารย์สนั่น ต้องไปแอบเรียนอยู่ข้างหลังเด็กที่โตกว่า ซึ่งหลังจากพระฉันข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านก็จะเรียกเด็กโตๆ ให้มาเรียนหนังสือ แต่ ศาสตราจารย์สนั่น ในขณะนั้นมีอายุเพียง 4-5 ขวบ พระท่านจึงยังไม่เรียกไปเพื่อสอนหนังสือ แต่ ศาสตราจารย์สนั่น ก็ไปแอบเรียนกับเด็กวัดอื่นๆ ด้วยความสนใจและอยากรู้ อยากเห็น

ต่อมาเมื่อบิดาซึ่งเป็นนายอำเภอจะต้องย้ายไปประจำอยู่ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ซึ่งบุคคลในครอบครัวก็ไม่มีใครติดตามบิดาไป มีเพียงศาสตราจารย์สนั่น ปีมะทิน ซึ่งขณะนั้นยังอยู่ในวัยเด็ก ได้ขอตติดตามบิดาไปอยู่ด้วย ท่านเล่าว่าการเดินทางไป จังหวัดปทุมธานีในสมัยนั้นต้องขี่ม้าไป 200 เส้น หรือไปทางเรือ

อำเภอลาดหลุมแก้วในขณะนั้นแม้แต่ตัวอำเภอก็ยังไม่มียังโรงเรียน ดังนั้นท่านเล่าว่าเมื่อท่านไปท่านก็มีเพื่อนเป็นเด็กเลี้ยงควาย เข้าขึ้นบิดาไปทำงานท่านก็นั่งหลังควายไปกับเด็ก ตกเย็นบิดาเลิกงานกลับมาก็มารับประทานข้าวพร้อมกับบิดา แต่เมื่อบิดาซึ่งเป็นนายอำเภอกำลังจะย้าย ศาลาการเปรียญของที่นั่นก็กำลังจะเตรียมจะเปิดสอนชั้นประถม ซึ่งท่านก็ไม่ได้เรียนที่นั่น แต่ได้มาเข้าเรียนชั้น ป. 1 ที่โรงเรียนประชาบาลใน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี และเนื่องจากว่าท่านพอมีความรู้ ก ไก่ ข ไข่ มาบ้างแล้วจากการเรียนกับพระที่วัดสมัยที่ไปเป็นเด็กวัด เมื่อเข้าเรียนชั้น ป. 1 ท่านจึงได้ข้ามชั้นไปเรียนชั้น ป. 3 เลยโดยไม่ต้องเรียนชั้น ป. 2

ประสบการณ์ครั้งแรกกับการถ่ายภาพ : เริ่มจากเห็นกระจกถ่ายรูป

เมื่อ ศาสตราจารย์สนั่น มีอายุประมาณ 12-13 ปี (พ.ศ. 2468) ขณะที่อาศัยอยู่กับบิดาซึ่งรับราชการเป็นนายอำเภอที่จังหวัดปทุมธานี ในขณะที่บ้านพักนายอำเภอมีสัสดีอำเภอผู้หนึ่งพักอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน วันหนึ่ง ศาสตราจารย์สนั่นเดินออกมาที่ระเบียงบ้านพักก็ได้เห็นกระจกถ่ายรูปซึ่งสัสดีอำเภอนำมาตากไว้ จึงได้เกิดความสนใจและหยุดมองดู ซึ่งในขณะนั้น ศาสตราจารย์สนั่นยังไม่มีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการถ่ายภาพเลยแม้แต่น้อย เพียงแต่ได้เห็นและรู้ว่าเป็นกระจกถ่ายรูป ซึ่งมีสีออกแดงๆ

จากการที่ได้เห็นกระจกถ่ายรูปที่มีผู้นำมาตากไว้ที่ระเบียงบ้านพักนายอำเภอนี้เองทำให้ ศาสตราจารย์สนั่น เกิดความคิดและสนใจเรื่องกล้องและการถ่ายรูป หลังจากนั้น ศาสตราจารย์สนั่น ได้รับเงินจากบิดา จึงได้ไปซื้อกล้องยี่ห้อมา 1 กล้อง ท่านกล่าวว่ากล้องยี่ห้อที่ท่านซื้อในขณะนั้นเป็นกล้อง F 11 ซึ่งราคาไม่แพงนัก

ศาสตราจารย์สนั่น เมื่อซื้อกล้องถ่ายรูปมาแล้ว ด้วยความอยากรู้อยากเห็นว่าภาพเกิดขึ้นได้อย่างไร จึงได้นำผ้าห่มมาคลุมโปง แล้วมุดเข้าไปเปิดดูฟิล์มที่อยู่ในกล้องว่ามีภาพเกิดขึ้นแล้วหรือยัง

ในขณะนั้น เนื่องจากยังเด็กและไม่มีความรู้เรื่องการถ่ายรูป ศาสตราจารย์สนั่น จึงได้แต่ถ่ายรูปแล้วนำไปจ้างร้านถ่ายรูปล้างฟิล์มให้ ซึ่งที่ จังหวัดปทุมธานีนั้นมีร้านถ่ายรูปซึ่งเป็นของคนจีนอยู่เพียงร้านเดียว และรับจ้างถ่ายรูป portrait (รูปบุคคล) และถ่ายรูปหมู่เวลามีงาน

ศาสตราจารย์สนั่น กล่าวว่า “มีร้านถ่ายรูปที่ จังหวัดปทุมธานี แล้ว ร้านคนจีน ก็มีร้านเดียวรับจ้างถ่าย portrait แล้วก็ช่างของร้านออกไปถ่ายข้างนอก ถ่ายรูปหมู่เวลามีงานอะไรพวกนี้ เสร็จแล้วเขาก็เอาฟิล์มนั้นล้างที่ร้านเขา เอากล้องใหญ่ๆไปถ่ายรูปหมู่ใหญ่ๆรูป 12 นิ้ว ก็มาขายเอา สมัยนั้นใช้กระจกถ่ายรูป ฐานมันนะไม่ใช่พลาสติกแต่เป็นกระจกแข็ง กระจกก็มีหลายขนาด 3 นิ้ว 4 นิ้ว ไอ้ที่ถ่ายรูปหมู่ใหญ่ๆ ผมเข้าใจว่า 8 นิ้ว แล้วมาขายเอาเป็น 12 นิ้ว (สนั่น ปัทมะ, สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2540)

ศาสตราจารย์สนั่น เป็นเด็กที่มีนิสัยรักการเรียน และเรียนหนังสืออยู่ในเกณฑ์ดีมาก มาตลอด เห็นได้จากการได้เลื่อน (pass) ชั้นถึง 2 ครั้งด้วยกันคือ จาก ป. 1 ก็ได้ขึ้นไปเรียนชั้น ป. 3 และจากชั้น ม.1 ก็ได้ขึ้นไปเรียนชั้น ม.3 ได้เลยเนื่องจากสอบได้คะแนนดีในชั้น ป.1 และชั้น ม.1 แต่ก็มีเหตุการณ์ที่ทำให้สนั่นต้องหนีโรงเรียนในวันสอบไล่ชั้น ม.3 เมื่อศาสตราจารย์สนั่นมีอายุ 13 ปี เนื่องจากคุณครูท่านหนึ่งซึ่งสำเร็จ ป.ป. (ประโยคครูประถม) ไปใหม่ๆ จากวัดบวรนิเวศ ได้กล่าวคำปรามาสนักเรียนทั้งชั้นว่า “นักเรียนที่นี่อะไรอะไรก็ตีหมด แต่เสียอย่างเดียว เวลาสอนยังกับเข็ญครกขึ้นภูเขา” ด้วยคำพูดประโยคนี้ของคุณครูท่านนั่นเอง ทำให้ ศาสตราจารย์สนั่น ผูกใจเจ็บแทนเพื่อนนักเรียนทั้งชั้น เลยเป็นเหตุให้สนั่นตัดสินใจหนีโรงเรียนในวันสอบไล่ ม.3 (สนั่น ปัทมะ, สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2540)

หลังจากหนีโรงเรียนในวันสอบไล่ชั้น ม.3 แล้ว ศาสตราจารย์สนั่น ก็ได้กลับไปช่วยคุณแม่ซึ่งเป็นชาวสวนทำงานในสวน เช่น ถางหญ้า คายหญ้า เป็นต้น แต่ต่อมาก็ได้เปลี่ยนใจไม่ทำต่อเนื่องจากไม่ชอบการทำสวน และได้ไปบวชเณรที่วัดกลางบางซื่อ และได้อาศัยอยู่วัดนี้เป็นเวลานานปีทีเดียว

เมื่ออาศัยอยู่ที่วัดแล้ว ศาสตราจารย์สนั่น จึงได้บวชเป็นเณรที่วัดนี้ในภายหลัง ศาสตราจารย์ สนั่น เล่าว่า ขณะบวชเณรท่านก็ได้เรียนเปรียญธรรม เรียนไวยากรณ์ บาลี จนเกือบจะได้เป็นมหาเมื่อบวชเณร ศาสตราจารย์สนั่นได้บวชเป็นเณรอยู่จนเต็มพรรษาจนได้รับกฐิน

พ.ศ. 2471 เมื่อ ศาสตราจารย์สนั่น มีอายุ 14 ปี หลังจากสึกจากเณรท่านก็กลับไปทำอาชีพค้าขายที่อำเภอเมือง ปทุมธานี ที่คุณพ่อท่านเป็นนายอำเภออยู่ ท่านไปทำหน้าที่เสมียนฝึกหัดรับจ้างเขียนคำร้อง ได้ฉบับละ 1 บาท ท่านบอกว่าเงินบาทหนึ่งในสมัยนั้นนับว่ามากพอสมควร และเมื่อคุณพ่อท่านเสียชีวิตในขณะที่ดำรงตำแหน่งนายอำเภอนั้นเอง บังเอิญคุณพ่อของท่านชอบพอกับท่านผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้น คือ พระบริหารเทพธานี ท่านผู้ว่าฯ จึงให้อาจารย์ไปพักที่บ้านท่าน ท่านจึงไปพักอยู่กับท่านผู้ว่าฯ และก็ยังทำหน้าที่เสมียนฝึกหัดอยู่แล้วท่านก็ไม่ได้รับการอุปการะใดๆ จากคุณแม่ของท่าน ท่านก็ได้ใช้เงินจากการรับจ้างเขียนคำร้องอยู่อย่างนั้นเรื่อยไป ในขณะนั้น พระบริหารเทพธานีมีบุตรสาวคนหนึ่งกำลังศึกษาอยู่ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาเป็นอาจารย์ ชื่อ อาจารย์ฉลวย กาญจนาคม ซึ่งมาพบ ศาสตราจารย์สนั่น อยู่ที่บ้าน ก็ได้เดือนทุกครั้งที่ “สนั่นนำ มาเป็นเสมียนฝึกหัด

อยู่ได้ ไปเรียนต่อหน้า อายุเราไม่มากนัก” ซึ่งในขณะนั้น ศาสตราจารย์สนั่น อายุในราว 14-15 ปี (สนั่น ปัทมะ, สัมภาษณ์, 17 มกราคม 2540)

พ.ศ. 2472 หลังจาก ศาสตราจารย์สนั่น หนีโรงเรียนเป็นเวลาเกือบ 3 ปี สุดท้ายด้วยอิทธิพลของ อาจารย์ฉลวย ศาสตราจารย์สนั่น จึงได้กลับไปเข้าเรียนชั้น ม. 3 ใหม่ ศาสตราจารย์สนั่น กล่าวว่าท่านกลายเป็นนักเรียนโง่ง เข้าแถวอยู่หน้าชั้น แต่ก็นับว่า ศาสตราจารย์สนั่น เป็นเด็กที่มีสติปัญญาดี เรียนหนังสือเก่ง เห็นได้จากเมื่อเริ่มเข้าเรียนชั้น ป.1 ก็ได้ pass ชั้นขึ้นไปเรียน ป. 3 ได้เลย โดยไม่ต้องเรียนชั้น ป. 2 และเมื่อเรียนอยู่ชั้น ม. 1 ก็ได้เลื่อนชั้นขึ้นไปเรียนชั้น ม. 3 ได้โดยไม่ต้องเรียนชั้น ม. 2 แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ทำให้ต้องหนีโรงเรียนในวันสอบไล่ชั้น ม. 3 ทำให้ไม่ได้เรียนหนังสือเป็นเวลานานถึง 3 ปี เมื่อกลับเข้าไปสอบเรียนใหม่ก็ได้เข้าเรียนในชั้น ม. 3 แสดงให้เห็นว่า ศาสตราจารย์สนั่น มีสติปัญญาดี และมีความสามารถในการเรียนอยู่ไม่น้อยทีเดียว

ดังนั้น ศาสตราจารย์สนั่น จึงได้กลับเข้าไปเรียนในชั้น ม. 3 ใหม่ที่โรงเรียนวัดสุทธิวราราม 1 ปี ในพ.ศ. 2473 ย้ายไปเรียนโรงเรียนปทุมคงคาอีกเป็นเวลาปีกว่า หลังจากนั้น (พ.ศ. 2474) จึงมาเข้าเรียนโรงเรียนศรีบุญยานนท์ จังหวัดนนทบุรี อีกเป็นเวลาปีกว่า จนกระทั่งจบชั้นมัธยมปีที่ 6 ใน พ.ศ. 2475

พ.ศ. 2475 เมื่อเรียนจบชั้น ม. 6 จากโรงเรียนศรีบุญยานนท์แล้ว ศาสตราจารย์สนั่น ได้ไปเตร็ดเตร่หาที่เรียนชั้น ม. 7-8 ในขณะที่คิดว่าจะไปสอบเข้าโรงเรียนอำนวยศิลป์ แต่ก็บังเอิญไปเจอเพื่อนคนหนึ่งซึ่งกำลังหาที่เรียนเช่นเดียวกัน ศาสตราจารย์สนั่น ได้ทราบจากเพื่อนว่าโรงเรียนฝึกหัดครูประถมมีทุนให้สอบด้วย จึงได้ชวนกันไปสมัครเรียนที่โรงเรียนฝึกหัดครูประถม พระนคร ซึ่งตั้งอยู่ที่ จังหวัดนครปฐมในขณะนั้น

พ.ศ. 2476 เมื่อ ศาสตราจารย์สนั่น อายุ 20 ปี หลังจากสอบเข้าเรียนโรงเรียนฝึกหัดครูแล้ว ศาสตราจารย์สนั่น ก็สอบได้ทุนพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ได้รับเงินเป็นค่าใช้จ่ายจำนวน 200 บาทต่อปี ซึ่งท่านได้รับเป็นค่าใช้จ่ายเดือนละ 20 บาท ศาสตราจารย์สนั่น กล่าวว่าเงินเดือน 20 บาท สมัยนั้นเท่ากับอัตราเงินเดือนเสมียนอันดับแรกที่รับราชการ เพราะฉะนั้นท่านจึงพอกินโดยไม่ต้องเดือดร้อนคุณแม่ของท่าน ไม่ต้องเดือดร้อนใครเพราะท่าน

สามารถช่วยตัวเองได้ ศาสตราจารย์สนั่น จึงได้เรียนจบหลักสูตร และได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูประถม (ปป.) ในปี พ.ศ. 2477

เมื่อเรียนสำเร็จประโยคครูประถมแล้ว เนื่องจากว่าผลการเรียนของท่านอยู่ในเกณฑ์ดี ท่านจึงได้รับคัดเลือกให้เข้าศึกษาต่อในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่เนื่องจากท่านไม่ได้รับทุนต่อจากพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ท่านจึงสละสิทธิ์ไม่เข้าเรียนต่อ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะที่เพื่อนร่วมชั้นเรียนโรงเรียนฝึกหัดครูของท่าน คือ ดร. สาโรช บัวศรี ได้เข้าไปเรียนต่อยังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เริ่มทำงานด้วยการเป็นครูโรงเรียนบพิตรพิมุข

พ.ศ. 2478 ศาสตราจารย์สนั่น ได้เริ่มทำงานด้วยการเป็นครูประจำชั้นมัธยม 4 ณ โรงเรียนบพิตรพิมุข จังหวัดพระนคร ในปีต่อมาได้เป็นครูสอนคณิตศาสตร์ในชั้นมัธยม 7 ด้วย

ในปี พ.ศ. 2479 สอบชุดวิชาครูในวิชาชุดครูมัธยมได้ ซึ่งถ้าถือตามเกณฑ์อนุมติ ก.ร.พ. เดิม ก็นับว่าสอบได้ ป.ม. เพราะทำการสอนในชั้นมัธยมปลาย (มัธยม 7) ด้วย แต่พอดีในปีนั้นเอง กระทรวงได้กำหนดหลักเกณฑ์ใหม่โดยกำหนดชั่วโมงทำการสอนสูงขึ้น ทำให้ชั่วโมงทำการสอนในชั้นมัธยม 7 ที่ผ่านมามีไม่เพียงพอต่อการนับเข้าหลักเกณฑ์ใหม่นี้ ซึ่งนับเป็นปีสุดท้าย จึงทำให้ไม่ได้ประกาศนียบัตร ป.ม.

ศาสตราจารย์สนั่น สมัยที่เป็นครูอยู่โรงเรียนบพิตรพิมุข ท่านมีใจรักในด้านการเขียนและสนใจในเรื่องการถ่ายรูปอยู่แล้ว เนื่องจากท่านเป็นนักเขียนตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนฝึกหัดครูในชั้น ม. 7 ม.8 เขียนบทความส่งให้หนังสือพิมพ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2478 เป็นต้นมาได้เขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ “ศรีกรุง” “สยามราษฎร์” และ “กรุงเทพวารศัพท์” เป็นประจำ รวมทั้งถ่ายภาพประกอบและทำหน้าที่ปกหนังสือพิมพ์ด้วย

นักเขียนเรื่อนนอกในสมัยนั้นคือนักเขียนที่ไม่ใช่เขียนประจำและไม่ได้ค่าเขียนเรื่อง ดังนั้นการที่หนังสือพิมพ์นำเรื่องที่เขียนไปลงพิมพ์ก็ถือว่าเป็นเกียรติแก่ผู้เขียนมากพออยู่แล้ว บทความที่ ศาสตราจารย์สนั่น เขียนมีบทความหนึ่งถือได้ว่าเป็นบทความที่มีอิทธิพล

มากจนกระทั่งได้รับรางวัลของบุหรืถมเงินจากพระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น บทความดังกล่าวคือ “ภานีอากร” ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์ฉบับวันอังคารที่ 11 มีนาคม 2480

....ผมเป็นนักเขียนเรื่อนนอก เป็นนักเขียนที่มีอิทธิพล เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเจ้าคุณพลฯ เป็นนายคณะ ก็มีเสียงเรียกร้องให้ยกเลิกเก็บค่าลงทะเบียนชายฉกรรจ์ ปีละ 6 บาทนะ เจ้าคุณพลท่านก็อยู่ในเกณฑ์เดือครื่อนนะชะ เพราะถ้าเลิกแล้วจะเอาเงินที่ไหนมาชดเชยเข้างบประมาณแทนได้ ผมก็เขียนบทความลงหนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์ บรรยายโดยละเอียดให้เห็นว่าพลเมืองไทยทุกคนโดยเฉพาะชายฉกรรจ์ไทย เมื่อไม่ได้รับใช้ชาติในฐานะเป็นทหารในสมัยนั้นต้องเสียให้รัฐปีละ 6 บาท เรียกว่าค่ารัชชูปการ ทีนี้ก็มีเสียงเรียกร้องว่าให้ยกเลิก ผมก็เขียนบทความไม่ใช่ตำหนิไม่ใช่ด่านะชะ ชี้แจงว่าทำไมเราจึงควรเสียโดยแจ่มแจ้งเลยนะชะ เจ้าคุณพลต้องให้นายทหารคนสนิทตามหนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์เพื่อไปรับรางวัล บรรณาธิการเขาก็ให้ผมไป ผมก็ได้รับรางวัลของบุหรืถมเงินจากท่านเจ้าคุณพลพลพยุหเสนา (สนั่น ปัทมะทิน, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2540)

บทความเรื่อง “ภานีอากร” ดังกล่าวยังได้ถูกนำไปจัดพิมพ์เผยแพร่ในงานทอดกฐินที่วัดบพิตรพิมุข และจัดพิมพ์เผยแพร่ไปทั่วประเทศโดยกรมประชาสัมพันธ์

ศาสตราจารย์สนั่น นอกจากจะเป็นนักเขียนบทความแล้ว จากความสนใจเรื่องการถ่ายรูปในวัยเด็กที่เห็นกระจกถ่ายรูป ได้เล่นกล้องถ่ายรูป แต่ต่อมาได้หนีโรงเรียนทำให้ไม่มีเงินซื้อฟิล์ม และเล่นกล้อง ความสนใจเรื่องการถ่ายรูปจึงได้หยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่ง จนกระทั่งทำงานเป็นครูที่โรงเรียนบพิตรพิมุข ศาสตราจารย์สนั่น จึงได้ค้นคว้าเรื่องการถ่ายรูปต่อ ทั้งค้นคว้าด้วยตนเองและสอบถามจากนิสิตจุฬาฯ ที่มาฝึกสอนในชั้นเรียนที่ท่านดูแล ท่านจึงได้ความรู้จากนิสิตจุฬาฯ ในเรื่องการทำห้องมืดและการขยายภาพ

....เดิมนะรู้แต่ทฤษฎี ทีนี้บังเอิญนิสิตจุฬาฯ ที่เขามาฝึกสอน ที่ผมต้องดูแลเขาฝึกสอนในชั้นที่ผมสอนอยู่นะที่บพิตรพิมุข เขาทำเป็น เขาก็แนะนำผมบ้างเรื่องทำภาพขยายนะ นั่นละ แล้วผมก็สร้างเครื่องขยายรูปเอง สุดท้ายผมก็ทำได้เอง (สนั่น ปัทมะทิน, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2540)

ศาสตราจารย์สนั่น กล่าวว่า ท่านทำเรื่องขยายรูปเองด้วยการไปซื้อกล้องเก่ามา ประกอบกันเข้า ด้วยความรู้ที่ท่านมีจากการอ่านตำราภาษาอังกฤษประกอบกับได้นิสิตจุฬาฯ 2 คนช่วยแนะนำ จนกระทั่งท่านเคยถ่ายภาพผู้หญิงแล้วอัดขยายเป็นภาพใหญ่ส่งไปลงหน้าปกหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ได้ค่าตอบแทนถึงภาพละ 200 บาท ซึ่งนับว่าเป็นเงินจำนวนมากในสมัยนั้น

ศาสตราจารย์สนั่น นอกจากจะมีความสามารถในการเป็นนักเขียนบทความ และ เป็นนักถ่ายภาพแล้วยังมีความสามารถในการประกวดบทความ และมักได้รางวัลจากการ ประกวดบทความอยู่เสมอ เมื่อมีการประกวดบทความทางหนังสือพิมพ์ชิงรางวัล “ปากกาทอง” ของ นายเสวียน โอสธานุเคราะห์ สส. พระนคร ในขณะนั้น

พ.ศ. 2494 ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญการศึกษา ได้เขียนบทความเรื่อง “ความสำคัญของการศึกษาประชาบาล” ส่งเข้าประกวดชิงรางวัลของกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับรางวัลที่ 1 เป็นรางวัลเงินสด 3000 บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่นับว่ามากในสมัยนั้น มีจำนวนผู้เข้าประกวดทั้งสิ้น 260 ราย โดยผู้ที่ได้รับรางวัลที่ 2 คือ นายเจือ สตะเวทิน บัณฑิตอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เริ่มงานที่กองการศึกษาผู้ใหญ่ กระทรวงศึกษาธิการ

เมื่อ พ.ศ. 2480 เมื่ออายุ 24 ปี ขณะที่ ศาสตราจารย์สนั่น เป็นครูอยู่โรงเรียนบพิตรพิมุข (ข้าราชการชั้นจัตวา) ท่านก็ได้สมัครเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

พ.ศ. 2484 เมื่ออายุ 28 ปี ศาสตราจารย์สนั่น ได้สอบเลื่อนชั้นเพื่อโอนและย้ายมาดำรงตำแหน่งข้าราชการชั้นตรีประจำแผนกตรวจในกองการศึกษาผู้ใหญ่ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และต่อมาสอบได้ปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิต (ธ.บ.) ในปี พ.ศ. 2486

....ที่นี้บังเอิญที่กระทรวงศึกษาธิการ เขามีการประกาศสอบชั้นตรีทั่วไปเลย แต่ว่าในสังกัดกรมอาชีวศึกษา กรมที่โรงเรียนบพิตรพิมุขสังกัด ผมก็มีสิทธิ์สอบ ก็ไปสมัครสอบ ผมสอบได้ที่ 2 ทั้งหมดที่จะได้ก็มี 10 กว่าคน แต่คนสอบเป็นพัน อาจจะราวๆ 30 คนที่จะเข้า

อยู่ในบัญชีที่จะบรรจุได้ ปรากฏว่าผมสอบได้ที่ 2 ทีนี้รูปการณ์มันก็เลยเปลี่ยนไปเลย ผมก็ต้องไปทำงานที่กระทรวงศึกษาธิการ บังเอิญไปสังกัดกองที่เพิ่งจัดตั้งใหม่ในกระทรวงศึกษาธิการ คือกองการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งเพิ่งเปิดแต่เดิมยังไม่มี (สนั่น ปัทมะทิน, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2540)

ในขณะที่ ศาสตราจารย์สนั่น เข้าทำงานในกระทรวงศึกษาธิการใหม่ๆ นั้น กองการศึกษาผู้ใหญ่ เป็นกองที่เพิ่งจัดตั้งขึ้นใหม่ในกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2483) มีหน้าที่ในการจัดการให้ประชาชนวัยผู้ใหญ่รู้หนังสือ ในขณะที่ประเทศไทยมีพลเมืองที่อายุ 10 ขวบขึ้นไปที่ไม่รู้หนังสือเป็นจำนวนถึง 68 % ผู้ซึ่งมีบทบาทในการก่อตั้งกองการศึกษาผู้ใหญ่ในขณะนั้นคือ อาจารย์บุญช่วย สมพงษ์ โดย ศาสตราจารย์สนั่น ได้เข้าไปทำงานกับ อาจารย์เกรียง กิริติกร ซึ่งเป็นหัวหน้าแผนก ศาสตราจารย์สนั่น กล่าวว่า อาจารย์เกรียง กิริติกร (อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ) เป็นผู้ที่มื่ออิทธิพลต่อท่านมากในเรื่องความประณีตในการทำงาน ในการร่างหนังสือราชการต่างๆ

เนื่องจากกองการศึกษาผู้ใหญ่เมื่อเริ่มตั้งขึ้นใหม่ๆ มีหน้าที่โดยตรงคือการจัดการศึกษาให้กับผู้ใหญ่อายุ 10 ขวบขึ้นไปที่ยังไม่รู้หนังสือ เพราะฉะนั้น ศาสตราจารย์สนั่น เมื่อมารับหน้าที่ในกองการศึกษาผู้ใหญ่ งานหนึ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบคือการนำภาพยนตร์บันเทิงไปฉายตามต่างจังหวัด โดยศาสตราจารย์สนั่น มิได้ทำหน้าที่ฉายภาพยนตร์เอง แต่เป็นคนดูแลเรื่องการฉายภาพยนตร์ การนำภาพยนตร์ไปฉายก็เพื่อสร้างความสนใจ ให้ชาวบ้านในต่างจังหวัดมารวมตัวกันแล้วจึงโฆษณาชักชวนให้ชาวบ้านสนใจการเรียนหนังสือ

....คือในสมัยนั้นนะ มันมีหน่วยโฆษณาขายยานะ เอาหนังมาฉายให้ประชาชนชมฉายกลางแจ้งแล้วก็โฆษณาขายยาไป ทีนี้ผมก็บอกว่าโฆษณาขายยา ผมว่าอย่างนั้น พวกเด็กๆ บอกว่า โอ้ หนังขายยามาแล้ว ผมบอก ไซ้ หนู ขายยารักษาโรคโง่ นะหนูช่วยบอกต่อๆ กันด้วยนะ บอกอย่าลืมนะ ไปดูหนังคืนนี้นะ ที่กลางแจ้งที่วัดนั้น วัดนั้นนะ ฉายหนังขายยารักษาโรคโง่...(สนั่น ปัทมะทิน, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2540)

ศาสตราจารย์สนั่น ได้อธิบายว่า “คือเราเอาความสะดวกของร้านขายยาอาชีพมาบังหน้าเท่านั้น คือ คนไม่รู้หนังสือมากนะ ผมบางทีผมก็ต้องพากย์ อันนี้ อันนี้คุณอ่านไม่ออกไซ้ไหม ผมจะอ่านให้ฟังนะ แล้วผมก็อ่านผ่านไมโครโฟน ทางจอ นะ นี้แต่คุณต้องเรียน

นะ ผมกว่าจะอ่านได้ ผมก็ต้องเรียนผมถึงจะอ่านออก เพราะฉะนั้นเรียนเร็วๆ คุณรวมตัวกันเข้านะ ผมก็จะจัดการตั้งโรงเรียนให้ซะละ คือผมทำได้พร้อมเลย เขาเรียกว่าอะไร Literacy ของยูเนสโกนะเขากำลังบูม นี่ละ หน้าที่ผม”

ศาสตราจารย์สนั่น กล่าวว่าในการให้ความรู้กับผู้ที่ไม่รู้หนังสือในตอนนั้น มีการใช้สื่อภาพยนตร์ คือ นำภาพยนตร์ไปฉายเพื่อสร้างความบันเทิง ชักชวนให้คนมาชุมนุมกัน

...ในแง่ของการใช้สื่อภาพยนตร์ สื่อภาพยนตร์ที่ว่านี้เพื่อชักชวนให้คนมาชุมนุมกันเท่านั้น แต่สาระเนื้อเรื่องของภาพยนตร์ไม่ได้เกี่ยวกับการเรียนเลย เพียงให้ความบันเทิง และเรียกให้คนมาชุมนุมกันเท่านั้น ความประสงค์เราก็ตั้งโรงเรียนเล็กๆ สอนกันเองทำนองนี้...(สนั่น ปัทมะทิน, สัมภาษณ์, 17 สิงหาคม 2540)

ศาสตราจารย์สนั่น หลังจากเป็นข้าราชการชั้นตรีในกองการศึกษาผู้ใหญ่ได้ไม่นาน ใน พ.ศ. 2486 ก็สอบได้ปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิต (ธ.บ.) จึงมีสิทธิ์สอบเป็นศึกษาราชการจังหวัด และสามารถสอบแข่งขันได้เป็นที่ 1 จึงสามารถเลือกจังหวัดที่จะไปบรรจุได้ ศาสตราจารย์สนั่น จึงเลือกไปเป็นศึกษาราชการจังหวัดจันทบุรี และไปทำหน้าที่นี้เป็นเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2487-2490)

พ.ศ. 2490 หลังจากเป็นศึกษาราชการจังหวัดเป็นเวลา 3 ปี ศาสตราจารย์สนั่น ได้ถูกเรียกตัวกลับมาทำหน้าที่หัวหน้าแผนกตรวจในกองการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อมาเริ่มงานด้านโสตทัศนศึกษา เนื่องจากเคยทำหน้าที่นี้อยู่แล้ว งานด้านโสตทัศนศึกษาจัดว่าเป็นงานใหม่ของกองการศึกษาผู้ใหญ่

...บังเอิญในช่วงนั้นนะ สงครามยุติใหม่ๆ ทีนี้โสตทัศนศึกษานะก็เข้ามาเป็นหน้าที่ของกองการศึกษาผู้ใหญ่ ผมก็เลยถูกย้ายกลับมาทำหน้าที่นี้ เพราะว่าเดิมนั้นงานที่เกี่ยวกับโสตทัศนศึกษา การเอาภาพยนตร์ไปฉายให้ประชาชนในหัวเมืองชมนั้นเป็นหน้าที่ของผม เพราะฉะนั้นผมก็เลยกลายเป็นต้องทำหน้าที่นั้น ผมก็เลยถูกย้ายกลับมากระทรวงศึกษาราชการอีก แล้วถูกส่งตัวไปเรียนต่างประเทศในวิชานี้ (พ.ศ. 2491-2493)... (สนั่น ปัทมะทิน, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2540)

ในปี พ.ศ. 2488 เป็นช่วงเวลาที่สงครามโลกครั้งที่ 2 เพิ่งจะสิ้นสุดลง อเมริกามีบทบาทมากในการเจรจาช่วยเหลือประเทศไทยให้รอดพ้นจากการตกเป็นอาชญากรรมสงคราม เนื่องจากประเทศไทยประกาศเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม เมื่อสงครามยุติ อเมริกาช่วยไทยเจรจา เพราะฉะนั้นไทยจึงถือว่าอเมริกาเป็นมิตรที่ดีของประเทศไทย หลังจากนั้นไทยกับอเมริกาจึงมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันมาโดยตลอด

ศาสตราจารย์สนั่น กล่าวว่าที่มาของคำว่า Audio-visual ก็คือ คำว่า “Audio-visual” มาถึงเมืองไทยโดยสหรัฐอเมริกา นำเข้ามา โดยการนำรถจี๊ปไปเร่ฉายภาพยนตร์ (16 มม.) เพื่ออธิบายถึงสาเหตุของสงครามตามที่ต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร

ศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana University) สหรัฐอเมริกา

เนื่องจาก ศาสตราจารย์สนั่น ปัทมะทิน เมื่อเข้ารับราชการในกระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้ทำหน้าที่ทางด้านโสตทัศนศึกษา (Audio-visual) มาตลอด เพราะฉะนั้นจึงได้รับคัดเลือกให้ไปศึกษาต่อด้านโสตทัศนศึกษาใน พ.ศ. 2491 โดยได้รับทุนของมหาวิทยาลัย อินเดียนา (Indiana) และทุนของบริษัทภาพยนตร์การศึกษา (Coronet Instructional Films) แห่งชิคาโก ร่วมกับทุน ก.พ. ให้ไปศึกษาวิชาด้านโสตทัศนศึกษา ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ไทยกับสหรัฐอเมริกาให้ความร่วมมือกันในการศึกษา ศาสตราจารย์สนั่นจึงเดินทางไปศึกษาต่อในปีนั้น และได้เข้าเรียนที่ มหาวิทยาลัยอินเดียนา แห่งเมือง บลูมิงตัน (Bloomington) ในมลรัฐอินเดียนา จนกระทั่งจบหลักสูตรในปี พ.ศ. 2493 ได้รับปริญญาโททางวิชาการศึกษา (M.S. in Education) ในสาขาโสตทัศนศึกษา (Audio-visual Education) และการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) ซึ่งเป็นนักเรียนไทยรุ่นแรกของมหาวิทยาลัย อินเดียนา

ศาสตราจารย์สนั่น เมื่อไปเรียนที่มหาวิทยาลัยอินเดียนา ได้ศึกษาสำเร็จวิชาการถ่ายภาพประดิษฐ์ (Creative Photography) วิชาถ่ายรูปขั้นสูง (Advanced Studio Work in Photography) และประวัติศาสตร์การถ่ายรูป (History of Photography) ผลงานที่ ศาสตราจารย์สนั่นผลิตจากวิชาเหล่านี้นับเป็นเลิศ (Excellent) นอกจากนี้ยังมีความชำนาญเป็นพิเศษ (Exceptional) ทางการประดิษฐ์ภาพจากวิธีการถ่ายภาพสีธรรมชาติตามวิธีปัจจุบัน ความเชี่ยวชาญในห้องปฏิบัติการเกี่ยวกับวิชาถ่ายรูปสีของศาสตราจารย์สนั่น ประกอบด้วย

การอัดรูปโดยการถ่ายเทสี (Imbibition) จากเยื่อในฟิล์มแมตริกซ์ (Matrices) และวิธีการล้างฟิล์มสีแอนสโก (Ansco-Color Film) กับรูปสีพรินตอน (Printon) นอกจากนั้นยังมีความชำนาญในการถ่ายรูปสีธรรมชาติด้วยฟิล์มสีแอนสโก และการประดิษฐ์ภาพฉาย (Slide) จากภาพสีที่กล่าวแล้วอีกด้วย (จากเอกสารคำชมเชยโดย เฮนรี โฮล์มส์ สมิต อาจารย์ผู้สอนวิชาถ่ายรูป)

เป็นที่น่าสังเกตว่าศาสตราจารย์สนั่นได้ไปศึกษาต่อในวิชาโสตทัศนศึกษาซึ่งเป็นวิชาที่จำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านเทคนิค สำหรับเหตุผลที่ศาสตราจารย์สนั่นสามารถเข้าเรียนในวิชานี้ได้นั้นก็เพราะมีความรู้พื้นฐานในเรื่องการถ่ายภาพ จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความรู้เรื่องการฉายภาพยนตร์เมื่อทำงานอยู่กองการศึกษาผู้ใหญ่อยู่แล้ว ดังนั้นศาสตราจารย์สนั่น เมื่อไปศึกษาต่อยังได้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยอาจารย์ อีกทั้งรับจ้างถ่ายภาพให้กับนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยนั้นด้วย

ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ ศาสตราจารย์สนั่น ได้เข้าร่วมในการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับโสตทัศนศึกษา ในมลรัฐต่างๆ หลายแห่ง เช่น มลรัฐเคนตักกี (Kentucky), มิสซูรี (Missouri), อิลลินอยส์ (Illinois), และมลรัฐ แคนซัส (Kansas) เป็นต้น

เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วได้เดินทางไปปฏิบัติงานด้านโสตทัศนศึกษาและการศึกษาผู้ใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาและเม็กซิโกหลายแห่ง ต่อจากนั้นจึงเดินทางไปปฏิบัติงานด้านนี้ต่อ ณ ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา และสวีเดนแลนด์ เป็นเวลา 6 เดือน หลังจากนั้นจึงเดินทางกลับถึงเมืองไทยในกลางปี พ.ศ. 2493

พ.ศ. 2493 เมื่อกลับจากศึกษาต่อต่างประเทศ ศาสตราจารย์สนั่น ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาฝ่ายไทยปฏิบัติงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญยูเนสโกตามแผนทดลองขั้นแรกที่จังหวัดฉะเชิงเทรา มีผู้ที่ทำหน้าที่นี้ในขณะนั้นมี 2 ท่าน คือ นายอภิรักษ์ จันทวิมล เป็นหัวหน้าผู้เชี่ยวชาญ และ ศาสตราจารย์สนั่น ปัทมะทิน เป็นผู้เชี่ยวชาญที่ 1 โดยได้ปฏิบัติงานอยู่ ณ ที่นั้นจนถึง พ.ศ. 2495 โครงการนี้นับเป็นการเริ่มโครงการแรกในประเทศไทยของยูเนสโก

ใน พ.ศ. 2494 เมื่อกระทรวงศึกษาธิการเปิดหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นที่โรงเรียนสารพัดช่างวัดแก้วฟ้า และเป็นช่วงเวลาหลังจากศาสตราจารย์สนั่น กลับจากเรียนต่อทางด้านโสตทัศนศึกษา ประเทศสหรัฐอเมริกา ศาสตราจารย์สนั่น จึงได้มาเป็นอาจารย์สอนวิชาถ่ายรูปให้กับโรงเรียนสารพัดช่างนี้ด้วย

ก่อตั้งฝ่ายวิชาช่างถ่ายรูป วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ

ในขณะที่ ศาสตราจารย์สนั่น ปฏิบัติงานเป็นผู้เชี่ยวชาญไทยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญยูเนสโก อยู่ที่จังหวัดฉะเชิงเทรานั้นเอง ท่านก็ต้องถูกเรียกตัวมาก่อนตั้งฝ่ายวิชาช่างถ่ายรูปเมื่อกระทรวงศึกษาธิการกำลังจะตั้งวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพขึ้น ในปี พ.ศ. 2496

วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ ตั้งขึ้นด้วยความร่วมมือจากคณะผู้แทนบริหารเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (USOM = UNITED STATES OPERATION MISSION TO THAILAND) เพื่อเปิดสอนวิชาสายอาชีพในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง (ปวส.) เป็นแห่งแรกในประเทศไทย โดยได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยเวย์นสเตท (WAYNE STATE UNIVERSITY) ของสหรัฐอเมริกา

หลวงประโมทย์ จรรยาวิภาช อธิบดีกรมอาชีวศึกษาในสมัยนั้น เห็นว่าวิชาชีพจำเป็นสำหรับประเทศ แต่มีหลายสาขางานไม่เคยเปิดสอนเป็นทางการมาก่อนทั้งที่มีคนไทยประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก เช่นสาขาช่างพิมพ์ ส่วนสาขาช่างถ่ายรูปนั้นยังไม่ค่อยมีคนไทยประกอบอาชีพนี้มากนัก แต่การกำหนดวิชาชีพที่จะเปิดสอนในวิทยาลัย จะต้องดำเนินการร่างหลักสูตรแสวงหาบุคลากรมาทำหน้าที่ ในขณะที่ทำการก่อสร้างอาคารเรียนไปพร้อมกันที่บริเวณทุ่งมหาเมฆ

ขณะนั้นท่านอธิบดีทราบว่า อาจารย์สนั่น ปัทมะทิน ซึ่งไปเรียนวิชาการถ่ายภาพมาจากสหรัฐอเมริกา ได้เขียนหนังสือ “ตำราถ่ายรูป” พิมพ์ออกมาจำหน่าย (ในพ.ศ. 2494) และรับราชการเป็นผู้เชี่ยวชาญการศึกษา ทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญยูเนสโก ในสังกัดกองการศึกษาผู้ใหญ่ (ปัจจุบันคือกรมการศึกษานอกโรงเรียน) จึงได้ชวนมาเริ่มงานที่วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ (สุมิตรา ขันตยาलगคด, 2538)

ศาสตราจารย์สนั่น ปัทมะทิน จึงได้เริ่มงานการจัดร่างหลักสูตรวิชาช่างถ่ายรูประดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยรับผู้จบชั้นมัธยมปีที่ 6 (ปัจจุบันคือมัธยมศึกษา 3) มาเรียนหลักสูตรวิชาช่างถ่ายรูป 3 ปี เมื่อผ่านหลักสูตรสามปีแล้ว จะออกไปประกอบอาชีพก็ได้ หรือจะเรียนต่อตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงอีก 2 ปีก็ได้ วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพเริ่มเปิดในวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2496 โดยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นประธานในพิธีเปิด ในขณะนั้นฝ่ายวิชาช่างถ่ายรูปยังไม่มีตึกเรียนจึงเรียนรวมกับตึกช่างพิมพ์ และในตอนนั้นมีศาสตราจารย์สนั่น เริ่มงานเพียงคนเดียว ต่อมาจึงรับอาจารย์เพิ่มภายหลัง เช่น อาจารย์พูน เกษจำรัส อาจารย์ช่อม ประเสริฐสกุล อาจารย์บำรุง เพ็ญเพียร อาจารย์อรุณ จารุพันธ์ อาจารย์ณฤมิต พลาวงศ์ อาจารย์จำรัส เอี่ยมพินิจ และเชิญอาจารย์พิเศษซึ่งประกอบอาชีพทางด้านการถ่ายภาพและภาพยนตร์โดยตรงอีกหลายท่านมาสอน เช่น อาจารย์รัตน เปสตันยี (เจ้าของบริษัทหุมนานภาพยนตร์) อาจารย์ระบิล บุนนาค (เปิดร้านถ่ายรูปชื่อ ร. บุนนาค เป็นร้านถ่ายรูปมีชื่อในสมัยนั้น) อาจารย์ มล. ด้อย ชุมสาย (มีฝีมือในการถ่ายภาพมากโดยเฉพาะภาพถ่ายที่มีความงามทางด้านศิลปะ) และ อาจารย์ผวน สิริเวชพันธุ์ (เป็นเอกชนซึ่งนิยมการเล่นกล้อง) เป็นต้น (ช่อม ประเสริฐสกุล, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2541)

อาจารย์สุรพล ชลวิไล กล่าวถึงการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพแผนกวิชาถ่ายภาพและภาพยนตร์ในสมัยนั้น (พ.ศ. 2498) ว่า

...เท่าที่จำได้ หลักสูตรเขาจะแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 คือ ปวช. เรียน ปี1-ปี3 จะเรียนทางด้านการถ่ายภาพทั้งหมดเลย พอมาเริ่มเรียนปี 4 ปี 5 ปวส. ถึงจะเรียนภาพยนตร์ แล้วหลักสูตรสมัยนั้นจะเน้นเรื่องการลงมือปฏิบัติ คือเน้นให้นักศึกษาที่จบไปแล้วเป็น technician คือสามารถออกไปถ่ายภาพได้ ถ่ายภาพยนตร์ได้ ตอนนั้นโทรทัศน์ยังไม่มี พ.ศ. 2498 โทรทัศน์ถึงจะเริ่มมี แต่นักศึกษาที่จบไปแล้วนี้ ไปทำงานที่สถานีโทรทัศน์หลายคน ไปเป็นช่างภาพ ถ่ายภาพข่าว เพราะสมัยนั้นการถ่ายภาพข่าว ใช้กล้องภาพยนตร์ถ่าย ไม่ได้ใช้วิดีโอ เพราะวิดีโอยังไม่มีสมัยนั้น ตอนที่เรียนตอนนี้นะ สถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหมเพิ่งจะเปิด แล้วหลังจากนั้นก็ช่อง 7 (คือช่อง 5 ปัจจุบัน) สมัยนั้นเขาเรียกช่อง 7 ขาวดำ กับช่อง 4 บางขุนพรหม เด็กรุ่นแรกๆ ที่จบไปนี่ ก็ไปทำงานโทรทัศน์ รุ่น 1 รุ่น 2 แม้กระทั่งคุณวินิจ บุญวิวัฒน์ ก็จบไปทำงานที่บางขุนพรหมตอนนั้น.... (สุรพล ชลวิไล, สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2541)

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรนักศึกษาช่างภาพนั้นจะต้องเรียนวิชาภาพนิ่งในชั้นปี 1-3 ก่อน แล้วจึงเรียนเรื่องการถ่ายภาพยนตร์ในชั้นปี 4 - 5 ทั้งนี้เนื่องจากวิชาถ่ายรูปเป็นพื้นฐานของวิชาถ่ายภาพยนตร์ (Cinematography) นักถ่ายภาพยนตร์จะต้องมีความรู้วิชาถ่ายรูปเป็นอย่างดีมาก่อน การตั้งหน้ากล้องก็ใช้วิธีอย่างเดียวกัน เว้นแต่ความเร็วของชัตเตอร์ (Shutter) แทนที่จะใช้เป็นวินาที เปลี่ยนมาใช้เป็นจำนวนภาพที่ถ่ายต่อวินาที และเทคนิคการถ่ายแตกต่างออกไปจากวิชาถ่ายรูป แต่โดยทั่วไปต้องอาศัยหลักของวิชาถ่ายรูปทั้งนั้น (สนั่น ปัทมะทิน, 2504)

ใน พ.ศ. 2496 ศาสตราจารย์สนั่นได้ไปเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาโสตทัศนศึกษาที่วิทยาลัยวิชาการศึกษา (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในปัจจุบัน) วิทยาลัยวิชาการศึกษาได้เริ่มเปิดหลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นเป็นปีแรกในปีนั้น แบ่งเป็น 4 สาขาวิชาเอกได้แก่ อาชีวศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และบริหารการศึกษา

วิชาโสตทัศนศึกษาในขณะนั้นถือว่าเป็นวิชาบังคับสำหรับสาขาวิชาอาชีวศึกษา ศาสตราจารย์สนั่น หลังจากก่อตั้งแผนกช่างภาพที่วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพแล้ว ก็ได้มาเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาโสตทัศนศึกษา ซึ่งเป็นวิชาบังคับให้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสอนอยู่เป็นเวลา 3 ปี จนกระทั่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้รับความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยอินเดียมาส่งผู้เชี่ยวชาญมาสอน

ใน พ.ศ. 2498 เมื่ออายุ 42 ปี ศาสตราจารย์สนั่น ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกช่างภาพ และรักษาการหัวหน้าฝ่ายวิชาช่างพิมพ์ของวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ ระหว่างนี้ได้จัดตั้งสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทยขึ้นเพื่อเผยแพร่วิชานี้ให้แพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น และเพื่อรวบรวมแหล่งที่ใช้วิชาชีพด้านนี้ประกอบธุรกิจ จะได้เป็นแหล่งจ้างแรงงานผู้สำเร็จวิชานี้ (job placement) ตามหลักวิชาอาชีวศึกษา

พ.ศ. 2502 ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะวิชาการศึกษาพิเศษ ของวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯ และได้รับแต่งตั้งจากคุรุสภาให้เป็นบรรณาธิการวารสารวิชาการหรือวิชาการศึกษาชื่อ “วิทยากรย์” รายเดือนรวมเป็นเวลา 3 ปี หลังจากได้เป็นบรรณาธิการ “ศูนย์ศึกษา” ของสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย และเป็นบรรณาธิการหนังสืออนุสรณ์

งานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียนเป็นเวลา 8 ปี แสดงให้เห็นว่าศาสตราจารย์สนั่น นอกจากมีงานอดิเรกคือการเขียนหนังสือแล้ว ยังมีคุณสมบัติพิเศษในการเป็นบรรณาธิการอีกด้วย

หัวหน้ากองส่งเสริมอาชีพ กรมอาชีวศึกษา

พ.ศ. 2503 ศาสตราจารย์สนั่น ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองส่งเสริมอาชีพ กรมอาชีวศึกษา รักษาการอาจารย์ใหญ่โรงเรียนการช่างวัดทองธรรมชาติ และเป็นผู้จัดการโรงพิมพ์ส่งเสริมอาชีพของกรมอาชีวศึกษาซึ่งเป็นตำแหน่งสุดท้ายในกระทรวงศึกษาธิการ ก่อนที่จะลาออกไปเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในตำแหน่งหัวหน้ากองส่งเสริมอาชีพ ศาสตราจารย์สนั่น มีหน้าที่ดูแลโรงเรียนสารพัดช่าง ได้แก่โรงเรียนสารพัดช่างวัดสระเกศ สารพัดช่างวัดแก้วฟ้า สารพัดช่างวัดทองธรรมชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ ศาสตราจารย์สนั่น ยังได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีหน่วยส่งเสริมอาชีพเคลื่อนที่ออกไปจัดสอนวิชาชีพให้กับประชาชนตามต่างจังหวัด โดยการส่งเจ้าหน้าที่ไปสอบถามความต้องการของชาวบ้านว่ามีความต้องการที่จะเรียนรู้วิชาชีพอะไร เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า ทำอาหาร รวมทั้งวิชาถ่ายรูป เมื่อทราบความต้องการของชาวบ้านแล้ว กองส่งเสริมอาชีพจึงจัดส่งครูไปสอน โดยนับวัน เวลา สถานที่ให้ชาวบ้านมารวมตัวกัน

พ.ศ. 2503 ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองส่งเสริมอาชีพ กรมอาชีวศึกษา และดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสารพัดช่างธนบุรี และผู้จัดการโรงพิมพ์ของกรมอาชีวศึกษาด้วย ได้ใช้วิชาศึกษาศาสตร์ในการแนะแนวการศึกษา แนะนำอาชีพและจัดให้การศึกษาวิชาอาชีวศึกษาตามหลักสูตรระยะสั้นในโรงเรียนสารพัดช่าง และทางหน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ไปสู่ประชาชนในส่วนภูมิภาคและชนบทต่างๆ

พ.ศ. 2505 หลังจากรับราชการในกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการมานานถึง 31 ปี ในที่สุด ศาสตราจารย์สนั่น ก็ได้ยื่นหนังสือขอลาออกจากราชการในขณะดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองส่งเสริมอาชีพ กรมอาชีวศึกษา รักษาการตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนการช่างวัดทองธรรมชาติ (ข้าราชการชั้นเอกอันดับ 2) รวม 3 ตำแหน่ง

อาจารย์แผนกวารสารศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทำพิธีเปิดเป็นปฐมฤกษ์ ในวันที่ 27 มิ.ย. 2477 เปิดการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีธรรมศาสตร์บัณฑิต สำหรับคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2497 แบ่งวิชาการศึกษาในคณะออกเป็นแผนกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และแผนกวารสารศาสตร์

พ.ศ. 2505 หลังจากยื่นใบลาออกจากราชการในตำแหน่งหัวหน้ากองส่งเสริมอาชีพ กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ศาสตราจารย์สนั่น ได้ไปรับราชการเป็นอาจารย์ประจำแผนกวารสารศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในสมัยแรก ๆ ที่ศาสตราจารย์สนั่น มาบุกเบิกการสอนวิชาถ่ายภาพ และภาพยนตร์ที่แผนกวารสารศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ใน พ.ศ. 2505 นั้น อาจารย์ชิน คล้ายปาน ซึ่งเคยเป็นลูกศิษย์ที่วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ ก็ได้มาช่วยศาสตราจารย์สนั่น สอนวิชาถ่ายภาพ และภาพยนตร์ด้วย เริ่มด้วยการช่วย ศาสตราจารย์สนั่น ทำห้องมืด ศาสตราจารย์สนั่น เป็นผู้สอนวิชาถ่ายภาพทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ส่วนภาคปฏิบัติในห้องมืดนั้นมี อาจารย์ชิน ได้มาเป็นผู้ช่วยสอน

เมื่อศาสตราจารย์สนั่น ไปสอนที่ธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นปีแรกที่เปิดแผนกวารสารศาสตร์นั้น มีคนเลือกเรียนแผนกวารสารศาสตร์เพียง 13 คน ในตอนนั้นผู้ที่เข้ามาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกคนจะต้องเรียนรวมกันที่คณะศิลปศาสตร์ในชั้นปี 1 หลังจากนั้นจึงแยกไปเรียนแต่ละคณะ ส่วนนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ทุกคนต้องเรียนรายวิชาของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ในชั้นปีที่ 2 หลังจากนั้นผู้ที่เลือกเรียนแผนกวารสารศาสตร์จึงจะเริ่มเรียนวิชาทางด้านวารสารศาสตร์ในชั้นปีที่ 3 และการเรียนของแผนกวารสารศาสตร์ในตอนนั้น นักศึกษาจะต้องเรียนหมดทุกวิชา เนื่องจากยังไม่มี การแยกสาขาเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ในสมัยแรก ๆ ที่ศาสตราจารย์สนั่น ไปสอนที่แผนกวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น ศาสตราจารย์สนั่น ก็ได้เป็นผู้สอนวิชาการพิมพ์ด้วย ซึ่งแม้ว่าศาสตราจารย์

สนั่น จะไม่ได้ศึกษามาทางด้านการพิมพ์โดยตรง แต่ท่านมีประสบการณ์ และคุ้นเคยกับโรงพิมพ์เป็นอย่างดี เพราะท่านเป็นนักเขียนบทความให้กับหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ตั้งแต่สมัยที่ท่านเป็นครูอยู่โรงเรียนบพิตรพิมุข เป็นผู้จัดการโรงพิมพ์กรมอาชีวศึกษา ท่านจึงคุ้นเคยกับโรงพิมพ์ และระบบการพิมพ์ในสมัยนั้นเป็นอย่างดี เพราะฉะนั้น ท่านจึงมีความรู้ในเรื่องการพิมพ์มากจนสามารถที่จะถ่ายทอดให้กับผู้เรียนได้

และต่อมา ศาสตราจารย์สนั่น ได้เชิญ อาจารย์กำธร สติรกุล ซึ่งไปศึกษาต่อต่างประเทศในวิชาการพิมพ์โดยตรง มาเป็นอาจารย์พิเศษสอนในวิชานี้ และเมื่ออาจารย์กำธร สอนไปได้ระยะหนึ่ง อาจารย์กำธร ก็มีภารกิจอื่นมากมายจนไม่สามารถมาเป็นอาจารย์พิเศษให้กับแผนกวารสารศาสตร์ได้ ศาสตราจารย์สนั่น จึงรับหน้าที่สอนวิชาการพิมพ์ต่อจากอาจารย์กำธร และยังสามารถเรียบเรียงหนังสือ “การเรียงพิมพ์” (ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพิมพ์) เมื่อ พ.ศ. 2513 ซึ่งเป็นหนังสือวิชาการด้านการพิมพ์เป็นเล่มแรก ในประเด็นนี้อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าศาสตราจารย์สนั่น มักจะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองประกอบกับประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้สามารถแต่งตำราได้ทั้งๆ ที่ไม่ได้ศึกษามาทางด้านนั้นๆ โดยตรง เช่น ตำราการเรียงพิมพ์ ดังกล่าว

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์สนั่น ยังได้เรียบเรียงหนังสือ ตำราทางการพิมพ์ และการถ่ายภาพวารสารศาสตร์ ผลิตตำราวิชาการสื่อการสอนด้านตัวหนังสือและสิ่งพิมพ์ และสื่อทางภาพเพื่อเสนอสารนิเทศสู่สายตาประชาชน และยังเป็นบรรณาธิการและผู้เรียบเรียงหนังสือ “ศัพท์านุกรมสื่อสารมวลชน” หนา 2,083 หน้า เป็นการให้ความรู้ทางด้านสื่อสารมวลชนแก่นิสิต นักศึกษาและประชาชน เพื่อให้ความรู้ทางด้านนี้แพร่หลายยิ่งขึ้น

ใน พ.ศ. 2514 ศาสตราจารย์สนั่น ได้รับแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเกษียณอายุราชการใน พ.ศ. 2522

หลังจากเกษียณอายุราชการแล้วยังเป็นอาจารย์พิเศษให้กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และยังทำหน้าที่เป็นประธานอนุกรรมการ เป็นอนุกรรมการ และที่ปรึกษาในการบัญญัติศัพท์วิชาเทคโนโลยีทางภาพของราชบัณฑิตยสถาน บัญญัติศัพท์บรรณารักษศาสตร์ของทบวงมหาวิทยาลัย และบัญญัติศัพท์วิชาการหนังสือพิมพ์ตามโครงการนี้ และยังสามารถเขียนบทความให้ความรู้แก่นักวิชาการ วงการสื่อมวลชนและประชาชนทั่วไปในด้านการใช้ภาษา

ไทยแทนราชบัณฑิตยสถาน โดยนำบทความลงพิมพ์เผยแพร่เป็นประจำใน “วารสารราชบัณฑิตยสถาน”, “สื่อมวลชนปริทัศน์” และนิตยสาร “อินไซด์ทีวี”

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์สนั่น ยังทำหน้าที่เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาการถ่ายภาพในชั้นปริญญาตรี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และสอนวิชาถ่ายภาพยนตร์การศึกษาในชั้นปริญญาโท ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2506 เป็นต้นมา

ชีวิตครอบครัว

ศาสตราจารย์สนั่น มีครอบครัวตั้งแต่อายุประมาณ 20 ปี ในขณะที่อยู่ในวัยหนุ่มด้วยความที่เป็นลูกผู้มั่งมีในคลองบางซื่อ เมืองนนท์ เพราะคุณแม่เป็นชาวสวนฐานะดี จึงคิดว่าตัวเองก็ไม่ด้อยกว่าใคร ชอบในสิ่งที่ท้าทายความสามารถ ในขณะนั้นหญิงสาวที่สวยงามที่สุดในจังหวัดนนทบุรีที่บรรดาชายหนุ่มต่างหมายปองและพากันเข้าไปเสนอดัวให้เลือกคือ น.ส. พยอม ศรีกลั่น แต่ ศาสตราจารย์สนั่นเล่าว่า เมื่อท่านเข้าไปมีทีท่าว่าชอบพอ น.ส. พยอม บรรดาชายหนุ่มทั้งหลายต่างพากันหลีกทางให้ท่านแต่โดยดี

ศาสตราจารย์สนั่น กล่าวว่า การที่ท่านมีภรรยาตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนอยู่ชั้น ม. 5-6 เป็นข้อห้ามร้ายแรงในสายตาของผู้ใหญ่ในสมัยนั้นซึ่งเห็นว่าผู้หญิงเป็นอุปสรรคต่อการเรียน แต่ท่านได้ฝ่าฝืนข้อห้ามนั้น และสำหรับตัวท่านเองท่านกลับเห็นว่าเป็นผลดีเพราะกลับทำให้มีความมุ่งมั่นมากยิ่งขึ้น

ศาสตราจารย์สนั่น ได้ใช้ชีวิตคู่กับภรรยาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา และใช้ชีวิตคู่ร่วมกันยาวนานถึง 60 กว่าปี ศาสตราจารย์สนั่น มีบุตรสาว 2 คน คือ

1. นาง สุพีร์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา
2. นาง สุพร สมรรถชัยศรี (ถึงแก่กรรม)

ประวัติการศึกษาโดยย่อ

- 2476 มัธยมปีที่ 6 โรงเรียนนนทบุรีศรีบุญยานนท์ นนทบุรี
- 2478 ป.ป. (ม. 8 แผนกกลาง) โรงเรียนฝึกหัดครูประถม พระนคร
- 2486 ร.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 2493 ปริญญาโททางการศึกษา (โสตทัศนศึกษา) (M.S in ED.)
จากมหาวิทยาลัยอินเดียนา สหรัฐอเมริกา
- 2491-2493 คุงานการศึกษาทั่วไป การศึกษาผู้ใหญ่ โสตทัศนศึกษา 2 ปี
ที่สหรัฐอเมริกา เป็นส่วนใหญ่ ประเทศเม็กซิโก และบาง
ประเทศในยุโรป
- 2499 คุงานเกี่ยวกับอาชีวศึกษา ฝึกหัดครู วารสารศาสตร์ 1 เดือน
ที่ฟิลิปปินส์
- 2501 คุงานการศึกษาทั่วไป และวารสารศาสตร์ อิตาลี 1 เดือน
- 2502 คุงานเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย และวารสารศาสตร์ 1 เดือน ที่
ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา
- 2504 ประกาศนียบัตรโรงเรียนสงครามจิตวิทยาของกระทรวงกลาโหม
และประกาศนียบัตรของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา

ประวัติงาน

- 2478-2484 ครูจัดวา กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (เริ่ม 25 มิ.ย.
2478)
- 2484-2487 ประจำแผนกในกองการศึกษาผู้ใหญ่ สำนักงานปลัดกระทรวง
ศึกษาธิการ
- 2487-2490 ศึกษาธิการจังหวัดจันทบุรี
- 2490-2495 หัวหน้าแผนกในกองการศึกษาผู้ใหญ่ สำนักงานปลัดกระทรวง
ศึกษาธิการ เริ่มงานโสตทัศนศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ และ
ห้องสมุดประชาชน
- 2493-2495 เป็นผู้เชี่ยวชาญการศึกษาฝ่ายไทยร่วมกับยูเนสโกในการทดลอง
ปรับปรุงการศึกษาในประเทศไทยที่จังหวัดฉะเชิงเทรา

- 2496-2497 อาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิค กรุงเทพฯ เริ่มจัดตั้งฝ่ายวิชาช่างถ่ายรูปขึ้นในวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ เป็นแห่งแรก (ให้การศึกษาถึงระดับอนุปริญญา)
- 2498-2501 หัวหน้าฝ่ายวิชาช่างถ่ายรูป วิทยาลัยเทคนิค กรุงเทพฯ (ชั้นเอก อันดับ 1)
- 2502-2503 หัวหน้าคณะวิชาการศึกษาพิเศษ วิทยาลัยเทคนิค กรุงเทพฯ (คุมการฝึกหัดครูอาชีวศึกษา อุตสาหกรรมศิลป์ โสตทัศนศึกษา และห้องสมุดกลาง)
- 2503-2505 หัวหน้ากองส่งเสริมอาชีพ กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ รักษาการในตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนการช่างวัดทองธรรมชาติ และผู้จัดการโรงพิมพ์ส่งเสริมอาชีพของกรมอาชีวศึกษา (ชั้นเอก อันดับ 2)
- 16 พ.ค. 05 ลาออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญฐานรับราชการนาน
- 17 พ.ค. 05 เข้ารับราชการเป็นข้าราชการลูกจ้างประจำ เงินเดือน 4,000 บาท ในตำแหน่งอาจารย์ประจำ แผนกวารสารศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนถึงปัจจุบัน

งานพิเศษ

- 2498 เป็นผู้เริ่มก่อตั้งสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย
- 2498-2499 เป็นเลขาธิการสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย
- 2499-2501 เป็นบรรณาธิการวารสาร “ศูนย์ศึกษา” ของสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย
- 2499 เป็นผู้แทนสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทยไปร่วมประชุมสหพันธ์องค์การอาชีพครูแห่งโลก ณ กรุงมนิลา ประเทศฟิลิปปินส์
- 2501-2502 เป็นอุปนายกสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย
- 2501 เป็นผู้แทนสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทยไปร่วมประชุมสหพันธ์องค์การอาชีพครูแห่งโลก ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี
- 2501 เป็นผู้เริ่มก่อตั้งสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย
- 2501-2502 เป็นเลขาธิการสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย

- 2502-2503 เป็นประธานชุมนุมถ่ายภาพหนังสือพิมพ์ของสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย
- 2502-2504 เป็นบรรณาธิการวารสาร “วิทยากรย์” ของคุรุสภา
- 2502-2503 เป็นนายกสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย
- 2502 เป็นผู้แทนสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทยไปร่วมประชุมสหพันธ์องค์การอาชีพครูแห่งโลก ณ กรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา
- 2503-2504 เป็นอุปนายกสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย
- 2503-2504 เป็นบรรณาธิการ “อาชีวะสาร” และ “แถลงข่าวอาชีวศึกษา” ของกรมอาชีวศึกษา
- 2504-2505 เป็นกรรมการที่ปรึกษาของสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย
- 2497-2505 เป็นบรรณาธิการหนังสือที่ระลึกและสูจิบัตรงานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ
- 2503-2505 เป็นกรรมการพิจารณาปัญหาอาชีพเยาวชน และกรรมการบริหารแรงงานของกระทรวงมหาดไทย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับ

5 ธันวาคม 2491	จตุรดาภรณ์มงกุฎไทย (จ.ม.)
5 พฤษภาคม 2493	เหรียญบรมราชาภิเศก ร. 9
5 ธันวาคม 2496	จตุรดาภรณ์ช้างเผือก (จ.ช.)
5 ธันวาคม 2500	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย (ต.ม.)
5 ธันวาคม 2503	เหรียญจักรพรรดิมาลา (ร.จ.ม.)

ผลงานด้านภาพยนตร์

- เป็นกรรมการตัดสินการประกวดภาพยนตร์ไทย และการประกวดบทความหนังสือพิมพ์
- เป็นกรรมการผู้พิจารณาภาพยนตร์ของกระทรวงมหาดไทย

- เป็นกรรมการตัดสินการประกวดภาพยนตร์สารคดีระหว่างชาติของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นแปซิฟิก ประจำปี พ.ศ. 2512
- เรียบเรียงคำร่ายทำภาพยนตร์
- เป็นกรรมการตัดสินผลงานโทรทัศน์ชิงรางวัลเมขลา
- สอนวิชาภาพยนตร์ประชาสัมพันธ์ในโรงเรียนการประชาสัมพันธ์

ผลงานด้านสังคมและการศึกษา

- เป็นผู้เริ่มก่อตั้งสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย และเคยดำรงตำแหน่งเลขาธิการและนายกสมาคมฯ
- เป็นกรรมการสอบคัดเลือกผู้ไปศึกษาวิชาในต่างประเทศตามความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการติดต่อกัน 2 ปี
- เป็นผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการเข้าเป็นกรรมการพิจารณาปัญหาอาชีพเยาวชนและ เป็นกรรมการบริหารแรงงานของกระทรวงมหาดไทย
- เป็นรองประธานอนุกรรมการสวัสดิการครอบครัวและเด็กของสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย 2 ปี
- เป็นผู้แทนครูไทยไปร่วมประชุมใหญ่ของสหพันธ์องค์การอาชีพครูแห่งโลก ณ กรุงนิลา กรุงโรม และกรุงวอชิงตัน รวม 3 ครั้ง
- เป็นประธานอนุกรรมการ ออกและตรวจข้อสอบคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษาของสภาการศึกษาแห่งชาติ ประจำปีวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไปใน พ.ศ. 2512